

Voor ik het vergeet

Carlos Alleene

Voor ik het vergeet

Met een inleiding door
Christophe Vekeman

Wat vindt u van dit boek? Vertel het ons
@vrijdagboeken met #vrijdagboeken

© 2019 – Carlos Alleene & Uitgeverij Vrijdag
Jodenstraat 16, 2000 Antwerpen
www.uitgeverijvrijdag.be

Omslagontwerp: Bernadet Willemen
Vormgeving binnenwerk: theSWitch, Antwerpen

NUR 320
ISBN 978 94 6001 790 2

e-boek ISBN 978 94 6001 791 9

Niets van deze uitgave mag door middel van elektronische of andere middelen, met inbegrip van automatische informatiesystemen, worden gereproduceerd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

6 november 1929

‘Ik heb een definitie gevonden voor wat een kultuurland is: dat is een land waar de letter-kundige zooveel verdient als de letterzetter. Bij de wilden kan men, denk ik, zijn maniok of zijn brood verdienen met vertellen. Daar zijn we echter reeds voorbij, helaas. In de landen van beschaafd Europa kan men het met schrijven. En daar zijn we nog niet. We zwabberen tusschen de twee. We zijn geen wilden en geen beschaafden, we zijn Vlamingen. Een schoone pot eten. Wij hebben slechts het recht ons testament te schrijven. En dan nog: we hebben er niets in te zetten.’

(Richard Minne, uit *Wolfijzers en Schietgeweren*)

Een literair bezetene

Wie hem ooit een keer ontmoet heeft en daarbij gedachten heeft gewisseld, wel, die weet het, uiteraard. Maar zelfs wie hem gewoon nog maar eens heeft gezién, van dichtbij of van verre, zal het probleemloos kunnen beamen. Sterker nog, beland ik zelf ooit op Mars en wil men aldaar van mij weten hoe op onze aardkloot een literair bezetene eruitziet, dan haal ik zonder verdere uitleg uit mijn binnenzak een fotografisch portretje van hem tevoorschijn. Van de typerende neus – allesbehalve in de eerste plaats een reukorgaan, maar bovenal ontworpen om in de boeken te vertoeven – over het robuuste brilwerk en de nieuwsgierige ogen, tot de schots en scheve zijstreep waarin zijn veelkleurige haren immer weigeren, halsstarrig, zich te laten temmen, het zegt allemaal hetzelfde, het schreeuwt, het spreekt in koor: deze man ademt literatuur!

De vorige keer dat wij elkaar zouden treffen, troffen wij elkaar helemaal niet. Hij zou aanwezig zijn op een boekpresentatie van mij, maar samen met zijn zoon Karel verloor hij die avond per wagen de weg ernaartoe. Na meer dan een uur te hebben rondgesjeesd, alsmear hartstochtelijker vloekend en zuchtend, allengs luider ook verwijten naar elkanders hoofd slingerend, besloot het tweetal

op zeker ogenblik dan maar dat het geen zin had om de zoektocht naar de locatie in kwestie nog verder te zetten, zoals hij me daags nadien berichtte. Men was wijselijk – mitsgaders in een wolk van nijdig en beteuterd stilzwijgen – onverrichterzake huiswaarts gekeerd.

Ook dát is typisch hij, lijkt me. Wie anders dan hij – afgezien dan van zijn eigen zoon, natuurlijk – zou het vandaag de dag nog voor elkaar kunnen krijgen in een Vlaams provinciestedje, à propos op niet meer dan een slordige vijftien kilometer van de eigen woonplaats gelegen, godbetert te verdwálen? Hoe speelt een mens het in vredesnaam klaar, heden ten dage? Had het duo dan niet kunnen bogen op enige vorm van gps-achtige ondersteuning?

Neen, waarschijnlijk niet. Voor zover ik beiden ken, zal dat inderdaad niet het geval zijn geweest. De vader noch de zoon – noch de appel noch de boom – lijkt me buitensporig blij te wezen juist te leven in een tijdperk waarin het bestaan bovenal online wordt geleid, en althans wat de vader betreft, blijkt dat ook overvloedig uit het boek waarin diens liefde voor de letteren en voor het woord finaal tot uiting komt en dat *Voor ik het vergeet* getiteld is.

Zijn naam is Carlos Alleene en naar het einde van het boek in kwestie toe bekent hij ons zichzelf erop te betrappen meer en meer naar het kerkhof te trekken: ‘Zou het kunnen dat de doden me meer te vertellen hebben dan de levenden?’ Dat zou kunnen, ja, in zekere zin, zoals tevens duidelijk blijkt hoezeer hij de sociale media verfoeit (‘Tweet: de dood van het genuanceerd over iets of iemand denken’), in welke mate hij het handgeschreven

epistel prefereert boven modernere vormen van schriftelijke communicatie (‘Er is het ritueel van het openen van de envelop, gevolgd door het ontvouwen van de brief’), en hoe argwanend hij staat, kort samengevat, tegenover de steeds wilder om zich heen grijpende cultuur van snelle oppervlakkigheid, loze kreten en je reinste stijlvijsandig woordgebruik.

En toch, Alleenes tot instemming nopende cultuurpessimisme, dat reeds in het motto van Richard Minne vervat zit, zorgt er gelukkig niet voor dat hij zich in *Voor ik het vergeet* meent te moeten houden aan een laten wij zeggen proustiaans tempo. Het zou zelfs als enigszins ironisch kunnen worden opgemerkt dat juist hij, deze nostalg door geboorte, zijn leven leidend met zijn rug naar de vermalijde toekomst toegekeerd, aan zijn herinneringenboek een flitsende mozaïekstructuur heeft verleend die als het ware op maat van de, jazeker, smartphonegeneratie lijkt te zijn gesneden. Precies deze structuur is het die werwend en wel met zich meebrengt dat *Voor ik het vergeet* leest als een hogesnelheidstrein met meewind, en het valt dan ook te hopen dat het boek deels een wat jonger publiek kan bereiken, al was het maar – om eens een geliefd woordgroepje van Carlos Alleene te gebruiken – vanwege het feit dat de schrijver bladzijde na bladzij indirect weet aan te tonen dat de hoogste vorm van liefde voor een goed deel uit bewondering bestaat – een niet onbelangrijke les, wanneer u het mij vraagt. De manier, bijvoorbeeld, waarop Alleene de uiterlijke verschijningsvorm van de middeljonge Hugo Claus beschrijft, spreekt boekdelen over het levenslange vermogen van de laatstgenoemde om op alle

mogelijke manieren – en dus niet alleen via de weg van het woord – tot de verbeelding te spreken van eenieder die een heel klein beetje vatbaar is voor het genoegen dat gepaard gaat met het opkijken tegen iemand. Meer bepaald dan: het opkijken tegen iemand die verschilt van jezelf en iets beters kan dan jij.

Zeker dat laatste is vandaag, nu de normale geestestoestand zich laat situeren ergens tussen zelftevredenheid en zelfverheerlijking in, bepaald geen evidentie meer, en een van de mooiste aspecten aan dit boek vind ik dan ook dat het dan al – volgens Alleene zelf in zijn voorwoord – een ‘ego-document’ mag zijn, maar dat het ego in kwestie louter gedocumenteerd wordt aan de hand van andere persoonlijkheden. Ik bedoel, zelfs wanneer de schrijver zich herinnert hoe Xaviera Hollander zijn handen op haar riante borstenstel legde, gaat hij niet dieper in op hoe hij persoonlijk een en ander heeft ervaren. Mocht er geen foto van het tafereel bij staan, je zou welhaast geneigd zijn te geloven dat Alleene zelf er helemaal niet bij was en het allemaal maar van horen zeggen heeft.

Curieus dus: een ‘ego-document’ waarvan de schrijver bovenal en verfrissend genoeg lijkt te fungeren als een schijnwerper die anderen in het licht wenst te plaatsen...

En wát voor anderen. Wie wil meemaken hoe Willem Frederik Hermans aan het begin van een interview waarschuwt zonder meer te zullen opstappen bij de eerste ‘domme vraag’; hoe Gerard Walschap aan het einde van zijn leven hardop vreest te veel boeken te hebben geschreven; hoe Paul Snoek op een buig Brugs terras zijn liefdesleven met een puinhoop vergelijkt; hoe Louis Paul Boon

zich over een roesverwekkend décolleté buigt met de vraag of dat allemaal echt is wat hij daar ziet, enzovoort, is bij Alleene volledig aan het juiste adres: *Voor ik het vergeet* is een heuse schatkamer aan kleine geschiedenissen en, als toemaatje, dito bespiegelingen en soms polemische oprispingen.

Niet enkel de allergrootsten van de Nederlandstalige literatuur, maar ook degenen die meer moeite ondervinden zich blijvend aan de vergetelheid te onttrekken, zijn overigens van de partij. Denk aan Clem Schouwenaars en Frans Van Isacker, om er maar twee te noemen. Gezwegen nog over de beeldend kunstenaars die aan bod komen, de collega-journalisten en zelfs, opeens, een Miss België. Ook verdwaald, wellicht, deze laatste.

Voor ik het vergeet speelt zich, over het kerkhof gesproken, voor het grootste part af in een tijd dat de doden nog leefden – maar het is het geheugen dat hier, met dit boek, het laatste woord krijgt.

‘Wat ik niet kan onthouden,’ aldus citeert Alleene ergens Gerrit Krol, ‘is blijkbaar de moeite niet waard.’

De schrijver van *Voor ik het vergeet* heeft gelukkig een heleboel de moeite van het onthouden waard gevonden, en daar kunnen wij als lezers nu met groot plezier de vruchten van plukken. Dank dus, Carlos Alleene, gij literair bezetene, gij met uw bewondering en weezin, uw aandrift en uw woordendrang. Gij die literatuur ademt.

Adem nog lang.

Christophe Vekeman

Voorwoord

Voor ik het vergeet, een ego-document, is de weerslag van een jarenlang leven als journalist en criticus. Een verzameling herinneringen aan boeiende figuren, kunstenaars en schrijvers zoals Hugo Claus, W.F. Hermans, Harry Mulisch, Louis Paul Boon, J.M.A. Biesheuvel, Jan Wolkers, Herman Brusselmans, Jef Geeraerts, Cees Nooteboom, Paul Snoek, Karel Appel en minder populaire, maar daarom niet minder interessante, individuen.

Een kleurrijk amalgaam van aantekeningen, haast vergeten souvenirs die ik in mijn omvangrijk archief heb teruggevonden. Behalve talloze notities en beschouwingen uit de culturele en artistieke sector in ‘Kunst & Letteren’, bevat dit boek in ‘Zonder make-up of Photoshop’ heel wat belevenissen uit de mediawereld, waar ik, als verslaggever om den brode, jarenlang actief ben geweest. Soms kritisch, een andere keer empathisch neergeschreven, maar altijd getuigend van een gezonde dosis mededogen.

Voor ik het vergeet wordt besloten met ‘Blocnote’: korte bedenkingen her en der op een stil moment genoteerd, met tussendoor enkele gedichten. De enige bedoeling van dit alles is de lezer een aangenaam moment te bezorgen. Niets meer maar ook niets minder.

Voor ik het vergeet is een boek dat je op om het even welke bladzijde kunt openslaan, al was het maar om deze soms te snelle tijd heel even *on hold* te zetten.

Kunst & Letteren

Met Johan Daisne op de foto, stedelijke bibliotheek, Ottogracht Gent.

Het beeld is scherp gebleven, net als de herinnering. Ik wandel in de zomer van 1968 naar de Gentse Openbare Bibliotheek aan de Ottogracht. In mijn tas een stapel boeken van Johan Daisne, die hij na een eerder gemaakte afspraak bereid is te signeren. Zoiets kon je indertijd maar beter vooraf vriendelijk vragen. Nu is het een ordinaire bezigheid geworden. Geen auteur ontsnapt er nog

aan. Ooit was de afstand tussen schrijver en lezer groot. Je klopte niet zomaar bij hem aan. Je ging bij hem op audiëntie.

De zenuwen gieren door mijn keel als ik aanbel. Gelukkig word ik begroet door een vriendelijke bediende, die me vraagt om op een bank plaats te nemen. Vervolgens word ik door een oogverblindende schoonheid – ze lijkt zo uit een filmscène te zijn gestapt – verzocht haar te volgen. We lopen over zwart-wittegels naar het kantoor van de schrijver-bibliothecaris. Er wordt, volgens de regels van de etiquette, discreet op de deur geklopt. Eindelijk mag ik het decorum betreden waarin de schrijver resideert.

Een kille ruimte. Een dodenmasker van de dichter Poesjkin. Stapels netjes gerangschikte boeken.

‘Welkom vriend,’ zegt hij met hese stem en hij biedt me spontaan een sigaret aan.

‘Had je nog iets willen weten vooraleer ik je boeken signeer? Je weet dat ik niet veel tijd heb. Hoogstens een half uur, zoals ik je in een briefje heb geschreven.’

‘Ja, meneer Daisne. Alvast bedankt voor de ontvangst. Maar mag ik weten, hoe je op zo’n vreemde titel als *De trap van steen en wolken* bent gekomen?’

Hij zuigt vuur in een sigaret en zegt: ‘Aanvankelijk heette mijn roman *Paradeigmata*. Een moeilijke titel, vond mevrouw Angèle Manteau, mijn uitgeefster. Zoiets schrikt de mensen af, vond ze. Daar stond ik dan met mijn manuscript. Ontgoocheld bladerde ik erdoor tot ik op een van de laatste bladzijden las: de trap van steen en wolken. De rest is geschiedenis.’

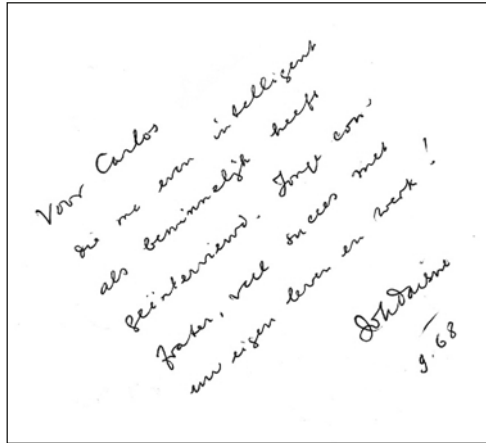
‘En *Baratzeartea*, klinkt ook al niet alledaags. Is het niet, meneer Daisne?’

‘Zo is dat, vriend. Ik was ooit met vakantie in Violès, een eenvoudige gemeente in de buurt van Avignon. Samen met de mondaine badplaats Saint-Tropez, was dit de inspiratiebron voor *Baratzeartea*. Meer kan ik daarover niet vertellen, tenzij al mijn reizen voor mij gouden gelegenheden waren om stof voor een roman te verzamelen. Nog iets dat je wilt weten?’

‘Nee, alvast bedankt.’

Ik schuif hem mijn boeken toe met de vraag ze te signeren, waarna zijn knappe assistente me tot aan de deur van de bibliotheek begeleidt. Op straat dringt het min of meer tot me door dat ik uit een magisch-realistisch voorval ben gestapt. Was die oogverblindende assistente van Daisne niet meer een muze dan een medewerkster? Ik vraag het me nog altijd af.

Handschrift Johan Daisne

Eindelijk is er nu zijn biografie *Tussen magie en werkelijkheid*. Een dikke knaap van de hand van Johan Vanhecke, die in de media nauwelijks aan bod is gekomen. Verwonderlijk, omdat de auteur dankzij *De trein der traagheid* en *De man die zijn haar kort liet knippen* best nog gelezen wordt. Het boek leert me dat Daisne, door dichter en polemist Hedwig Speliers in de jaren zestig als ‘de Gentse traanklier’ gebrandmerkt, op zijn minst een complexe persoonlijkheid was. Een hypergevoelig man die, door enkele aantrekkelijke vrouwen gebrouilleerd, vaak met zichzelf overhoop lag. Een biografie als ultiem eerherstel? Dat was in 1983 al gebeurd met *De pool van de droom*, een op vraag van toenmalig Manteau-uitgever Julien Weverbergh door Speliers samengesteld boek over de auteur. En nu weer met *Tussen magie en werkelijkheid*, een terechte hommage aan Johan Daisne, die de jaren – er is geen eerlijker criticus dan de tijd – uiteindelijk gelijk hebben gegeven.

Zomer 1969, redactie dagblad *Vooruit*.

‘Niet te veel liegen, hé Louis,’ sneert Jos Murez van achter zijn schrijfmachine. Murez is benevens *Vooruit*-journalist ook auteur van enkele minder geslaagde romans.

‘Waarom zou ik?’ antwoordt Boontje met zijn zo typisch lijkige stem.

Ik kan me niet van de indruk ontdoen dat zijn succes als schrijver voor afgunst zorgt op de redactievloer van de krant. Op zijn bureau ligt het jongste nummer van *Partner*, een maandblad waarin hij een zoveelste aflevering van zijn *Fenomenale Feminatreek* heeft gepubliceerd. Seksprentjes die hij al twintig jaar verzamelt en van commentaar voorziet.

‘Het is de bedoeling er een boek over te schrijven. Mooie blote vrouwen verdienen dat, hé. Het knippen en plakken schiet aardig op, alleen het catalogiseren vergt nog behoorlijk veel tijd.’

Het switchen van blote madammen naar *De voorstad groeit*, zijn debuut dat met de Leo J. Krynprprijs werd bekroond, verrast hem. Temeer omdat ik wil weten hoe hij Willem Elsschot, een van de juryleden, na de prijsuitreiking heeft ervaren.

‘Ik heb Elsschot naderhand verscheidene keren ontmoet. Een eigenaardige man. Hij was redelijk stug in de omgang met anderen, vooral tegenover mensen die iets met literatuur te maken hadden. Aan de andere kant bezocht hij naar verluidt graag volkscafés. Ik geloof dat hij voorzitter van een vogelpikmaatschappij geweest is. Wat wil je nog allemaal weten? Heb je nog veel vragen? Mijn geheugen laat me af en toe in de steek.’

Waarom hij zo lovend over Hugo Claus in zijn *Boontjes* schrijft?

‘Claus is een van onze beste schrijvers. Zijn verhalenbundel *Natuurgetrouw* is een van zijn betere werken. Hugo zei ooit tegen mij: “Wij waren verstandig, maar we moesten een beetje gek doen. Nu zijn ze allen gek, maar willen ze zeer verstandig doen.”

Dan grijpt hij naar een vel papier en zijn ballpoint. Het dagelijkse *Boontje* moet nog geschreven worden. Een stille wenk om het redactielokaal te verlaten.

‘Maak er iets moois van makker. En wat je vraag over *Vergeten straat* betreft: het was een poging om een ideale staat te realiseren, maar de mensen hebben de boel verknoeid. Dat hoef je niet te vermelden in je stuk. Je kunt het beter zo vrolijk mogelijk houden.’

Ik heb er uiteindelijk geen letter over geschreven. Gelukkig heb ik er enkele door Boon gesignde boeken aan overgehouden.

Een authentiek schrijversportret: Hugo Claus op de achterflap van *De zwarte keizer*. Het haar volgens de regels van de kunst geknipt, zwarte bril, openstaand hemd en Claus – zittend in een door De Bezige Bij ter gelegenheid van zijn dertigste verjaardag aangeboden stoel – pal in de lens van de fotograaf kijkend. Nooit eerder had ik een Vlaams schrijver zo zelfverzekerd op de cover van een boek afgebeeld gezien. Een verhalenbundel die ik samen met *De verwondering* en *Het verdriet van België* tot het

beste proza reken van Claus. *De zwarte keizer* beschouw ik nog altijd als een ideale introductie tot het oeuvre van deze literaire reus. Ik sprak er indertijd over met Hugo Neirinckx, een bibliothecaris en ooit werkzaam bij Manteau, die me eind jaren zestig als medewerker van het literaire tijdschrift *Argo* had aangeworven. Een artikel over Claus, dat was meer dan welkom voor zijn blad. Waarom er geen coverstory van maken? In die tijd een afspraak maken met Claus, die voortdurend pendelde tussen Nederland en Vlaanderen, was lang niet eenvoudig. Een telefoonnummer had ik niet, mailverkeer bestond nog niet, enkel via een kennis van de auteur vernam ik zijn adres: Ten Hole 16, Nukerke. En hoe zou hij reageren op de vraag van een jonge student voor een interview? Na enkele brieven

Ten huize Hugo Claus, Ten Hole, Nukerke 1969